

ATATÜRK; DİL, TÜRK DİLİ VE YABANCI DİL

Mustafa Zülküf Altan

Giriş

Osmanlı Türkçesi (Osmanlıca); Farsça, Arapça ve Türkçe'nin sözcük, dilbilim ve sözdizim özelliklerinden oluşan bir karışımdı. Okuryazar olmayan halkın kullandığı Türkçe ile karşılaştırıldığında, edebiyat dili olma özelliği de vardı. Türkçe'yi sadeleştirme ve gereksiz ödünç almalardan kurtarma düşüncesinin 1800'lü yıllara dayanan bir serüveni bulunmaktadır. Örneğin, 1897 yılında Abdülhamid'in, Türk-Yunan Savaşı'nda yaralanıp tedavi edilen ve iyileşen subay ve erlere madalya verirken yaptığı konuşmada Türk dilinin yabancı sözcüklerden arındırılması gereğine değindiğini öğreniyoruz (Coşar,1973). Bu tür düşünceler veya sınırlı çalışmalar 1928'de Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde; sosyal, politik, dini ve en önemlisi eğitim yönünden büyük etkileri olan bir seri köklü değişikliklerin gerçekleştiği tam anlamı ile bir reform ile sonuçlandı. Gerçekleştirilen bu dil reformu veya bir başka kullanım ile dil devrimi, sonuç olarak Arap harflerin Latin alfabesi ile değiştirilmesi, bazı Türk harflerinin eklenmesi ve diğer Türk kökenli dillerden ödünç alınan veya Türkçe köklü kelimelerin anlambilimsel olarak genişletilmesi sonucu elde edilen bir dilin doğmasını sağlamıştır. Ayrıca bu reformla yazı dili konuşma diliyle birleşmiş, yabancı etkilerden sıyrılmış, en önemlisi Türkçe anlaşılabilir, kendine yeterliliğe ve özbenliğine kavuşmuştur.

Dil Reformu ve Atatürk

Bu reformu besleyen en önemli güdülerden biri; dilsel ve kültürel açıdan yeni bir Türk kimliğini vurgulamaktı; "ümmeççi" anlayıştan koparak, yıkılmakta olan bir uygarlığın etkisinden kurtulmak idi. Türk dil reformunun mimarı ve modern Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'e göre; milli kimlik ile milli dil arasında ayrılmaz bir ilişki vardır. Kinross (1964)'un tespit ettiği gibi; dil reformu, Türkleri, Atatürk'ün gerçekleştirdiği diğer reformlardan belki daha fazla

Türklükleri konusunda bilinçlendirmiştir (Bear, 1985:32).

Atatürk'ün bu konu hakkında pek çok kaynakta yer alan aşağıdaki sözlerini aktarmak sanırım yukarıda izahına çalışılan duruma açıklık getirecektir.

“Milli his ile dil arasındaki bağ çok kuvvetlidir. Dilin milli ve zengin olması milli hissin gelişmesinde başlıca etkidir. Türk dili, dillerin en zenginlerindedir; yeter ki bu dil, şuurla işlensin. Ülkesini, yüksek istiklalini korumasını bilen Türk milleti, dilini de yabancı dillerin boyunduruğundan kurtarmalıdır” (Arsal, 1930).

Atatürk Türk dilinin önemi ve zenginliği konusunda ise;

“Türk milletinin dili Türkçedir. Türk dili dünyada en güzel, en zengin ve en kolay olabilecek bir dildir. Onun için her Türk, dilini çok sever ve onu yükseltmek için çalışır. Bir de Türk dili, Türk milleti için kutsal bir hazinedir. Çünkü Türk milleti geçirdiği nihayetsiz felaketler içinde ahlakını, ananelerini, hatıralarını, menfaatlerini, kısacası bugün kendi milliyetini yapan her şeyin dili sayesinde muhafaza olunduğunu görüyor. Türk dili Türk milletinin kalbidir, zihnidir” (İnan, 1966:90) demektedir .

Atatürk'ün, Türk dili hakkındaki bu görüşleri, acaba ne zaman oluşmaya başlamıştı dersiniz? Öyle görülüyor ki, Atatürk'ün Türk dili konusundaki düşünceleri ta çocukluğundan beri oluşturduğu bir birikimin sonucunda ortaya çıkmıştır. Dilmen (1941) Atatürk'ün bu konuda şöyle dediğini aktarmaktadır: “Daha çocukken, dersler, kitaplar arasında yuvarlanırken hissedirdim ki bu dilin bir şeye ihtiyacı var. O ihtiyacın ne olduğunu, nasıl elde edileceğini bilmezdim. Fakat mutlaka bir şey lazım olduğunu duyardım”.

Dil konusuna çok zaman ayırmış, fırsat bulduğu hemen her ortamda dil konusunu gündeme getirmiş, görüşlerini aktarmış, uzmanların görüşlerini almış, yapılması gerekenler konusunda talimatlar vermiş, en önemlisi de günümüzün modern değişim sürecinde çok önemli bir yer tutan ancak ülkemizde son zamanlarda gerçekleştirilen reformlarda gözardı edilen kamuoyu oluşturmayı ve halkın konuya sahiplenmesini sağlamıştır. Bu konuda “Türk dilinin sadeleştirilmesi, zenginleştirilmesi ve kamuoyuna bunların benimsetilmesi için her yayın vasıtasından faydalanmalıyız. Her aydın hangi konuda olursa olsun yazarken buna dikkat edebilmeli, konuşma dilimizi ise ahenkli, güzel bir hale getirmeliyiz” (İnan, 1969b:54) demektedir.

Aksoy (1963)'a göre Atatürk, dilimiz üzerindeki yabancı dil baskısını, yabancı bir egemenliğin yurdumuza yerleşmesi ile bir tutmuş ve Cumhuriyet'in dilde de milliyetçi, halkçı olmasını gerekli görmüştür. Bununla birlikte Türk dilinin aynı zamanda ileri bir uygarlık dili olarak gelişmesi gereğini de vurgulamayı ihmal etmemiştir.

Bütün bu çalışmaları bizzat yürütürken, işin bilimsel boyutunu gözardı etmemiş, öncelikle 1932 yılında Türk Dil Kurumu'nun kurulmasını sağlamış, ardından da dilimizi bilimsel araştırmalarla geliştirmek için 1935 yılında Dil ve

Tarih Coğrafya Fakültesi'nin kurulması emrini vermiştir. İnan (1959) Fakülte'nin adında 'dil' kısmının başlangıçta olmadığını, 'dil' kısmının daha sonra eklendiğini ve dil meselesinde Atatürk'ün iki amacı olduğunu belirtir. Bunlardan ilki, Türk ve Türkiye tarihine kaynaklık edecek bütün eski dillerin (Çince'den başlayarak, Sinoloji, Hindoloji, Sümeroloji, Hititoloji, Hungaroloji, Latince, Yunanca, Arapça, Fransıca, vb.) öğretimi ve araştırma merkezlerinin bu Fakülte'de kurulmasıdır. İkincisi ise, bütün lehçeleri ile Türk dilinin bugünkü ve dünkü durumunun bilimsel yollarla tespit edilebilmesidir. Bütün bunlar yapılırken dil kuramlarının incelenmesi ve Türk dilinin bu kuramlardaki yerine karar verilmesi gerekiyordu (İnan, 1959:230-231). Yine İnan (1959) Atatürk'ün son yıllarda bu konulara değinen dil kitaplarını okuduğunu ve sonradan çok isabetli bir kararla vazgeçtiği "Güneş-dil" kuramının da bu görüşlerin bir sonucu olduğunu belirtir.

Atatürk ve Yabancı Dil

Atatürk'ün Türk dili hakkında söylediklerini veya yapmaya çalıştıklarını, yıllar boyunca ihmal edilmiş, Arapça ve Farsça'nın baskısı altına sokulmuş, kısırlaştırılmış bir dili, bulunduğu bu içler acısı durumdan kurtarma çabaları olarak görmek gerekir. Bear (1985:34)'in ifade ettiği gibi Atatürk'ün Türk dili hakkındaki görüşleri kesinlikle aşırı etnik merkezîyetçi bir yaklaşımın sonucu olarak değerlendirilmemelidir.

Bunun en güzel kanıtlarını Atatürk'ün yabancı dil öğrenme konusundaki çabalarında ve düşüncelerinde bulabiliriz. Atatürk'ün yabancı dil ile ilk temaslarının sonuçlarını onun 1895 yılında Selanik Askeri Rüşdiyesi'nden mezuniyet karnesinde buluruz. Yabancı dil olarak Fransızca öğrenen Mustafa Kemal'in geçme notu o yıllardaki bazı derslerin değerlendirme sistemine göre en yüksek not olan 45'tir (Coşar, 1973).

Ancak Atatürk'ün 1896 yılında Manastır Askeri İdadisi'nde Fransızca dersinde bazı problemler yaşadığını öğreniyoruz. Mustafa Kemal'in bu konu hakkında "Fransızca'da geri idim. Muallim benle çok meşgul olmuyor, acı ihtarlarda bulunuyordu" dediğini öğreniyoruz (Cebesoy, 1997; Coşar, 1973; İnan, 1969; Kinross, 1964).

1897 yılında Manastır Askeri İdadisi'nin 2. sınıfı'na geçen Mustafa Kemal, bu yılın ilk günlerinde Selanik'e döner. Bu aradan yararlanarak Fransızca'sını geliştirmeyi düşünür ve Tophane semtindeki *Frerler* okulunun (papaz okulu) özel sınıfına kaydını yaptırarak derslere düzenli olarak girer (Cebesoy, 1997; Kinross, 1964). Fransızca öğretmeninin acı ihtarlarına muhatap olmak istemez. Böylelikle zayıf olan Fransızca'sını geliştirir ve 1898 yılında Manastır Askeri İdadisi'nden yine en yüksek not olan 45 ile mezun olur (Coşar, 1973). Manastır İdadisi'nde kendisinden bir sınıf yukarı olmasına rağmen, iyi anlayabildiği Ali Fethi'den Fransızca'sını ilerletmede faydalandığını öğreniyoruz (Kinross, 1964). Bütün bunların sayesinde Selanik'te edindiği batı gazetelerini okuma zevkine varıyor, dünyadaki devlet şekillerini, milletlerin sosyal hayatı hakkında kafasında oluşan

bilgileri arkadaşlarıyla tartışıyor (Gençosman ve Banoğlu, 1971).

Mustafa Kemal Harbiye'deki derslerine başlamadan önce, Selanik Koleji'nin kurslarına devam etmiş ve Fransızca öğretmeninden İstanbul'da kendisine ders verebilecek bir madamın adresini de almıştır (Gençosman ve Banoğlu, 1971).

1899 yılında Harbiye'de Ali Fuat (Cebesoy) ile tanışan Mustafa Kemal, öteden beri bir yabancı dile sahip olmayı büyük bir hasretle beklediğinden, onun Moda'daki Fransız St. Joseph Lisesi'nden geldiğini öğrenince çok sevinmişti. Okumak istediği eserleri sözlükle takip etmek kendisini yoruyordu. Manastır İdadisi'nde Ali Fethi'den yararlandığı gibi, burada da Fransızca'sını geliştirme konusunda Ali Fuat (Cebesoy)'dan yararlanır. Cebesoy (1997:18) hatıralarında Mustafa Kemal'in Harbiye yıllarında kendisine daima "bir erkanıharp zabitanın muhakkak lisan bilmesi gerektiğini ve bunun aksini düşünmenin büyük bir hata olacağını" ifade ettiğini aktarır. Edindiği Fransızca sayesinde de Harbiye'de bir sınıf dönemi içinde 750 kişilik sınıfta Fransızca'dan mükafat alarak çavuş işaretinin üstüne bir de sarı şerit eklendiğini öğreniyoruz. Bu çabalarının bir sonucu olarak Fransızca gazeteleri daha rahat okur hale gelir, dahası Fethi'nin kendisine ta Manastır'da alıştırdığı Fransız yazarların eserlerini daha iyi anlayarak gizlice de olsa okur (Kinross, 1964). Harbiye'de yabancı dil olarak Almanca, Fransızca ve Rusça derslerini alan Mustafa Kemal'in mezun olurken Fransızca'dan 38, Almanca ve Rusça'dan 42 notlarını alarak mezun olduğunu öğreniyoruz (Gençosman ve Banoğlu, 1971).

Yukarıdaki bilgilerden anlaşılacağı gibi pek çok konuda sergilediği o üstün öngörüsünü yabancı dil öğrenme konusunda da göstermiş, yabancı dil öğrenmenin önemini daha okul yıllarında kavramış ve özellikle kendisini yetersiz hissettiği dönemlerde özel dersler almak da dahil olmak üzere her olanağı denemiştir.

Atatürk'ün hangi yabancı dilleri bildiği konusunda kesin ve net bir bilgiye maalesef ulaşamamıştır. Dönemin eğitim sisteminin gerektirdiği, Farsça ve Arapça, bunlara ilaveten öğrenimi sırasında Fransızca, Almanca ve Rusça öğrendiği ilk etapta kolayca anlaşılabilir. Bulgaristan'da askeri ataşe olarak görev yaptığı için kuvvetle muhtemel Bulgarca bildiği de düşünülebilir. Bu dillere ne kadar hakim olduğu konusunda ise önemli sayılabilecek bazı bilgiler mevcuttur. Bunlardan birini örnek vermek gerekirse; subayların meslek bilgilerini arttırmak için meslek yayınlarının yapılmasını gerekli gören Mustafa Kemal, o yıllarda değişmiş olan piyade talimatnamesinin uygulanmasını kolaylaştırmak için Berlin Askeri Üniversitesi'nin eski müdürlerinden Gn Litzmann'ın "Seferler Mevcudunda Takım, Bölük ve Tabur'un Muharebe Talimleri" adlı kitabından "Takımın Muharebe Talimi" ile "Bölüğün Muharebe Talimi" başlıklarını taşıyan 64 sayfadan oluşan bölümlerini Türkçe'ye çevirdiğini öğreniyoruz (Coşar, 1973). Ayrıca çeşitli kaynaklardan Mustafa Kemal'in yabancı komutanlarla veya büyükelçilerle hararetle tartışmalara katıldığını öğreniyoruz (Coşar, 1973; Kocatürk, 1969; İnan, 1966). Mustafa Kemal'in İngilizce ile olan ilişkisini ise satır aralarında geçen şu

anekdotan elde edebiliriz: Atatürk'ün sekreteri Hasan Rıza'ya bir gün Atatürk'ün iki gecedir yatağa gitmediği, yaklaşık kırk saattir durmaksızın okumakta, sadece sade kahve içmekte ve aralarda sıcak duş aldığı iletilir. Hasan Rıza, Atatürk'ü kütüphanede pijamalarının üstüne bir röpdeşambır giymiş olarak bir kitaba kapanmış durumda bulur. Uyanık olduğuna ısrar etmesine rağmen, gözleri yorgun görünmektedir ve onları aralarda ıslak bir pamukla silmektedir. Okuduğu kitap, H.G. Wells'in "Dünya Tarihinin Anahatları" adlı İngilizce eseridir. Bu eser Atatürk için bir tür ilham elçisidir. Kitabı bitirir bitirmez Türkçe'ye çevirisinin yapılmasını emreder. Eserin Türkçe'ye çevirisini bir yıl sonra, aynı çizgiler içeren "Türk Tarihinin Anahatları" adlı eserin basımı izler (Kinross, 1964: 531). Bu anekdotan Atatürk'ün İngilizce'ye de hakim olduğu sonucu rahatlıkla çıkarılabilir.

Bu arada yabancı dile karşı olan ilgisinin bir belirtisi olarak 2.12.1930 tarihinde Harp Akademisi'ni ziyaretinde Levazım sınıfında Fransızca, İngilizce ve Almanca derslerini dinlediği aktarılır (Coşar, 1973).

Yabancı dil konusunda, İnan (1959) Atatürk'ün yabancı dillerin öğretilmesi üzerinde önemle durduğunu aktarır. Hatta sadece o dili değil, o dilin üniversite çapında edebiyatından, dilbilim özelliklerine kadar öğrenilmesinin gerekliliğine inandığını belirtir.

Us (1964:98-99)'un aktardığı bir anekdot, Atatürk'ün yabancı dil konusundaki hassasiyetini ve hangi şartlarda daha iyi öğrenileceği ile ilgili düşüncelerini öğrenmemize yardımcı olacaktır. Milli mücadele yıllarında Akşehir'de bir medreseyi gezerken Arapça öğreten bir öğretmene "Hoca Efendi memleket harp ediyor, bağımsızlığını ve varlığını kurtarmaya çalışıyor. Böyle mühim zamanlarda Arap dili ile vakit geçirerek, bu iki gülbüz Türk çocuklarını cephelerden alıkoyarak bu karanlık odalara tıkamak günahdır. Bir dil bu türlü karanlık odalar içinde öğrenilemez. Lisan öğrenmek daha ziyade bir ortam meselesidir. Akşehir bir Anadolu, bir Türk kasabasıdır. Burada Arapça konuşan kimse yoktur. Onun için burada öğrenmeye lüzum yoktur. Çünkü bugün Arapça artık ilim ve fen dili değildir. Bir memlekette Arapça bilen uzmanlar yetiştirmek memleket ihtiyacı için kafidir. Eğer maksat böyle bir lisan uzmanı yetiştirmek ise iki tane genç tahsil için Mısır'a gönderilir. Cal-ül ezher midir nedir, orada birkaç sene tahsil ettirilir, ortamda Arap olduğu için bu gençler Arap dilini bu suretle kolayca ve daha tertipli olarak öğrenmiş olurlar. Memlekete yabancı dil uzmanı olarak gelirler" dediğini aktarmaktadır.

Cem (1978) Atatürk'ün 1929 yılında verdiği bir direktifinde yabancı dillerin Türk kültürü içeriğinde verilmesini emrettiğini aktarır (Bear, 1987:23-36). Bu durum yine ilk bakışta etnik merkezîyetçi bir tutum olarak algılansa da, yabancı dil öğrenme psikolojisi ve güdüsü açılarından ele alındığında bu konunun, özellikle günümüz yabancı dil öğrenme kuramları gözönüne alındığında, ne kadar önemli bir öngörüş olduğu anlaşılabilir. Örneğin, yerel kültür unsurlarının İngiliz dili öğretimi materyallerine aşırıya ve etnik merkezîliğe kaçmadan dahil edilmesi pek çok

yazar tarafından belirtilmiş önemli bir konudur (Sebüktekin, 1981; Başkan, 1969). Altan (1995:58) aynı konu hakkında “eğer öğrencilerin kendi kültürlerine ait unsurlar İngilizce öğretim materyallerine eklenirse, öğrenme durumu göz önüne alındığında, bu unsurlar öğrenciyi elbette psikolojik olarak güçlendirecektir” demektedir. Yabancı dil öğretmenlerinin mutlaka yapmaları gereken materyal değerlendirme ve geliştirme çabalarının arkasında yatan gerçeklerden birisi de bu olsa gerek. Örnek vermek gerekirse, İngilizce ders kitaplarının pek çoğunda, Manchester’da kiralık ev aramak, kriket oynamak gibi, Türk öğrencilerinin büyük bir çoğunluğun hiçbir zaman gerçekleştiremeyeceği, Anglo-Sakson veya son zamanlarda Anglo-Amerikan merkezli birçok kültürel unsur yer almaktadır. Maalesef, ders kitaplarını bir süzgeçten geçirmeden adeta bir kutsal kitap gibi görüp baştan aşağıya ne varsa aynen işlemeye çalışan pek çok öğretmen, öğrencilerinin anlamakta zorluk çekmelerine sebep olmalarının yanı sıra, onların başarılarına ve üretimlerine tesir edecek bir karmaşaya da sürüklenmektedirler (Altan, 1995). Bu bakımdan artık, küreselleşen dünya ihtiyaçlarına uygun olarak tasarlanmış yabancı dil kitapları, inatla o dili anadil olarak kullanan ülkelerin kültür unsurları yerine, dünya kültürlerinin unsurlarını içermek zorundadır (Altan, 1995).

Mustafa Kemal Atatürk bu durumu ta o yıllardan tespit etmiş ve gerekli uyarısını yapmıştır. Atatürk’ün yabancı dil konusundaki düşünceleri kesinlikle yabancı karşıtı bir tutum olarak algılanmamalı, aksine bu durum olumlu yönde atılmış ve tamamen bir milleti oluşturma ve ayağa kaldırma çabalarına katkıda bulunmak olarak algılanmalıdır (Bear, 1985).

Akkural (1984:133)’ın ifade ettiği gibi böyle bir düşünce de ancak Mustafa Kemal Atatürk gibi dil ve sosyal çevre arasında kuvvetli bir ilişki olduğunu ve dilin bireyin kültürü üzerinde ne derece önemli olduğunu bilen birisi tarafından ortaya atılabirdi (Bear, 1985:35).

Dilin, kültürel kimliğin önemli bir unsuru olduğu bilindiğinden, kültürel kimliğin geliştirilmesi, yabancı dil öğrenmeyi etkileyen bazı faktörlerin ortadan kaldırılmasında da kullanılabilir.

İçinde bulunduğumuz yüzyılda iş ve iletişimin küreselleştiği bir ortamda, ulusal bilincin hızla yükselmesine tanık olmaktadır. Bu durum ülkelerin kültürel kimliklerini koruyacak bekçiler aramasına neden olmaktadır. Mustafa Kemal Atatürk’ün bundan seksen yıl önce işaret ettiği de bu değil miydi?

Sonuç

Dilimizin yabancı unsurlarla dolu olmasını, ulusun yabancı bir devletin egemenliği altına girmesi ile bir tutan ve dilin mutlak surette bu yabancı dillerin boyunduruğundan kurtarılması gereğine inanan Atatürk, dil reformunu başlattıktan sonra geceli gündüzlü çalışarak dil konusuna eğilmiş, bu konu ile ilgili kitaplar okumuş, kuramlar üretmiş ve Türkçemize yeni kelimelerin katılması safhasına bizzat dahil olmuştur.

Ünaydın (1954) ve İnan (1969a) Atatürk'ün dilin sadeleşmesi hususunda dikkat çekici görüşlerini aktarmaktadırlar.

Ünaydın (1954:64), Atatürk'ün “En iyi müdafaa usulü taarruzdur. Şu halde dil alanında türemiş yabancılıklara saldıralım; ağacı bir defa silkeleyelim: görelim hangi çürükler düşecek; kalan sağlamlar bakalım ne kadardır? Dökülmeyenler, özleri ve arınmışları bulununcaya kadar biraz daha işe yarayabilir; geçici olarak!85” dediğini nakle ederken; İnan (1969a:21)'dan, Atatürk'ün “yeni Türkçe kelimeler teklif edebiliriz. Bu yönde ısrarla çalışmalıyız. Fakat Türk dilinin yapısını zorlamak olmaz. Bu bünye meselesini Türk dilinin olgunlaşma seyrine bırakmalıyız85.” dediğini öğreniyoruz.

Maalesef bıraktığı pek çok emanetine sahip çıkamadığımız gibi onun çok önem verdiği dil konusuna da, onun istediği önemi ve hassasiyeti gösteremedik. Türkçe'yi yabancı dillerin istilasından kurtarmaya çalışırken, onu büsbütün yabancı dillerin eline teslim ettik. Bu yetmiyormuş gibi bir de kirlettik. Bir kesim Atatürk'ün yeni Türkçe kelimeler teklif edilmesi fikrini uyguluyormuş gibi görünürken, maalesef onun bu iş yaparken **Türk dilinin yapısının zorlanmaması gerektiği ve sürecin Türk dilinin olgunlaşma seyrine bırakılması gerektiği** görüşünü hiçe saydılar. Bir diğer kesim ise bütün bu yapılan çalışmalara karşı çıkararak olumlu ve halk tarafından kolayca benimsenen veya benimsenebilecek kelimelerin iyice yerleşmesini engelledi. Yani ülkedeki pek çok sorunda yaşandığı gibi bu önemli konu iki uç kesim arasında kısır, politik ve sadece kendi politik çıkarlarına hizmet eden bir polemik konusu olmaktan ileriye gitmemiş, yapılan olumlu çalışmalar da maalesef halka yeteri kadar yansıtılmamıştır.

Yabancı dil öğrenme konusunda da maalesef çok büyük yanlışlıklar yapılmıştır. Tıpkı Atatürk'ün işaret ettiği gibi günümüzde önemlerini yitiren dillerin programlarına ısrarla giderek artan sayıda öğrenci alınmış, yabancı dil öğrenme için gerekli şartlar hiçbir zaman oluşturulamamış, 2002 yılında üniversite seviyesinde dahi bir yabancı dil öğrenme sorunu halledilememiş, yabancı dil öğretirken kendi kültürel unsurlarımızın bilinçli olarak işlenmesi sağlanamamış ve sonuç olarak yabancı dil öğretme konusunda pek de başarılı olunamamıştır. Atatürk'ü yabancı bir dili etkin olarak kullanamadan hayal etmek mümkün mü? Dünya görüşünün şekillenmesi, gerçekleştirdiği reformlar tamamen yabancı bir dile (Fransızca) çok küçük yaşlardan hakim olmasının ve bu dil sayesinde o dilde yazılmış ancak bulunduğu ortamda henüz yer bulamamış çağın gerçeklerini bünyesine katmasının ve yeri gelince bu fikirleri harekete geçirmesinin bir eseridir dersek sanırım abartmamış oluruz.

İnan (1959), Atatürk'ün 26 Eylül 1938 Dil Kurumu'nun kuruluş gecesi nedeni ile radyoda okunmak üzere bazı emirler verdiğini ve bu işin gecikmesinin Atatürk'ü hırslandırdığını, o geceyi rahatsız olarak geçirdiğini ve ilk komayı o zaman geçirdiğini aktarmaktadır.

Atatürk'ün son nefesine kadar “aman dil!” dediğini ve son sözünün bu

olduğunu baş ucunda bulunanlar bilmektedirler (Aksoy 1963).

Aykut (1944:63) Atatürk'ün "Türk dili zengin, geniş bir dildir. Her mefhumu ifadeye kabiliyeti vardır. Yalnız onun bütün varlıklarını aramak, bulmak, onlar üzerinde işlemek lazımdır. Türk milletini ve Türk dilini medeniyet tarihinin ve kültür dillerinin dışında görmenin ne yaman bir yanlış olduğunu bütün dünya'ya göstereceğiz" dediğini aktarıyor.

Pek çok emanetini geliştiremediğimiz, koruyamadığımız, tahrip ettiğimiz veya tahrip edilmesine göz yumduğumuz Atatürk'e sanırım başta çok önem verdiği Türk dili olmak üzere, yabancı dil öğretimi konusunda da çok ama çok önemli bir özür borçluyuz. Özürümüzü kabul eder mi dersiniz?

KAYNAKÇA

- Altan, M.Z.** Culture in EFL Contexts-Classroom and Coursebooks. *Modern English Teacher*, 4(2), 1995.
- Arsal, S.M.** *Türk Dili İçin*. İstanbul. 1930
- Aykut, M.A.** Zaferi Tamamlayan İnkılap. İleri Gazetesinden. *Türk Dil Kurumu Yıllığı*. Ankara, 1944.
- Başkan, Ö.** *Yabancı Dil Öğretimi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1969.
- Bear, J.** Historical Factors Influencing Attitudes Toward Foreign Language Learning in Turkey. *Journal of Human Sciences*, IV (I), 1985).
- Bear, J.** The Rub of Cultures and English Language Teaching. *Journal of Human Sciences*, IV (I), 1987.
- Cebesoy, A.F.** *Sınıf Arkadaşım Atatürk: Okul ve Genç Subaylık Hatıraları I*. İstanbul, Yenigün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş., 1997.
- Coşar, Ö.S.** *Atatürk Ansiklopedisi*, (1881-23 Temmuz 1908). Cilt I. İstanbul: Reklam Ltd. Ştd., 1973.
- Dilmen, İ.N.** Atatürk ve Türk Dili. *Cumhuriyet Gazetesi*, 10 Kasım, 1941.
- Gençosman, K.Z., & Banaoğlu, N.A.** *Atatürk Ansiklopedisi*. Cilt I. İstanbul: MayYayımları, 1971.
- İnan, Abdülkadir.** Atatürk Devrine Ait Bir Hatıra. *Türk Kültürü Dergisi*, 85, 1969.
- İnan Afet.** *Atatürk Hakkında Hatıra ve Belgeler*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1959.
- İnan, Afet.** Milliyetin Temeli olan Dil Birliği. *Türk Dili Dergisi*, 182, 1966.

- İnan, Afet.** *Medeni Bilgiler ve M. Kemal Atatürk'ün El Yazıları.* Ankara: Türk Dil Kurumu, 1969a.
- İnan, Afet.** *Atatürk ve Dil Bayramı; Atatürk'e Saygı.* Ankara: T.D.K. Yayını, 1969b.
- Kinross, Lord.** *Atatürk: The Rebirth of a Nation.* London: Weidenfeld and Nicolson, 1964.
- Kocatürk, Utkan.** *Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri.* Ankara: Edebiyat Yayınevi, 1969.
- Sebüktekin, H.** *Yüksek Öğretim Kurumlarımızda Yabancı Dil İzlenceleri.* İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 1981.
- Us, A.** *Gördüklerim, Duyduklarım, Duygularım: Meşrutiyet ve Cumhuriyet Devirlerine Ait Hatıralar ve Tetkikler.* İstanbul, 1964.

ÖZET

Mustafa Kemal Atatürk'ün genelde dil, özelde de Türk diline ilişkin düşünceleri pek çok kaynakta derinliğine yer almasına karşın, yapılan araştırmalarda onun yabancı dil hakkındaki düşünceleri, hangi yabancı dilleri bildiği ve bunlardan nasıl yararlandığını topluca inceleyen bir çalışmaya bütün çabalara rağmen ulaşılmamıştır. Bu çalışmada Mustafa Kemal Atatürk'ün genelde dil, özelde de Türk dili hakkındaki yaygın olarak bilinen ancak bazen etnik merkezîyetçi olarak algılanan düşüncelerinin, asla bu şekilde kabul edilmemesi gerektiği ve kendisinin ancak değişik kaynaklarda satır aralarında geçen ifadelerden elde edilen bilgiler doğrultusunda hangi yabancı dilleri çalıştığı hangilerinden etkin olarak yararlandığı ve özellikle de erken yaşlarda yabancı bir dil öğrenmenin düşünce hayatını ve dolayısı ile yaşamını nasıl etkilediği, ortaya konulmaktadır.

Anahtar sözcükler: Atatürk, dil, Türk dili, yabancı dil

ABSTRACT

Although Mustafa Kemal Atatürk's thoughts about language in general and specifically about the Turkish language are dealt with in detail in many studies, despite all efforts, it was unable to find a compact study which includes his thoughts about foreign languages, what languages he spoke and how he made use of these languages. This article focuses on a) His widely known thoughts about language in general and specifically about the Turkish language, which are sometimes perceived very ethnocentric in some sources should not be perceived ethnocentric at all; b) What languages he studied and which of them he used effectively; and c) How learning a foreign language at an early age affected his philosophy and his life in general.

Key words: Atatürk, language, Turkish language and foreign language